

W.J.H. Mulier als (sport)chroniqueur
Catalogus

Foto: Beeldbank Noord-Hollandsarchief

Expositie van 20 december 2012 tot 30 maart 2013

Met een inleiding van Daniël Rewijk

Mulier Instituut te Utrecht

Ten geleide

Het Mulier Instituut - sociaal-wetenschappelijk sportonderzoek, werd in 2002 opgericht met als twee belangrijkste doelen het verrichten van wetenschappelijk sportonderzoek en de coördinatie van het universitaire sportonderzoek in ons land. De naamgever W.J.H. Mulier was inmiddels al heel wat decennia daarvoor overleden. Maar nog in leven, zou hij ongetwijfeld gevlijd zijn geweest met het feit dat een onderzoeksinstituut zich met zijn naam wilde tooien. *Pim Mulier, ijdel maar weergaloos* luidt in dit verband de veelzeggende titel van de eerste biografie die over hem geschreven is.¹ Het Mulier Instituut eert ter gelegenheid van zijn 10-jarige bestaan Pim Mulier met deze kleine expositie.²

De afgelopen 10 jaar heeft het *Mulier Instituut* heel wat onderzoekspublicaties het licht doen zien. Die prestaties op onderzoeksgebied zijn op 12 december jongstleden tijdens een speciaal 'Mulier-debat' op passende wijze belicht en bediscussieerd.³

Ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum wil het instituut ook stilstaan bij de persoon van de naamgever Pim Mulier. Op de website van het *Mulier Instituut* wordt hij onder meer de 'aartsvader van de Nederlandse sport' genoemd. Wikipedia illustreert zijn pioniersrol voor de sport aan de hand van de vele bestuurlijke functies die hij tijdens zijn leven heeft bekleed. Maar Pim Mulier liet meer sporen na. Hij was een fervent en succesvol beoefenaar van veel sporten. Zijn naam prijkte vaak hoog op menig uitslagenlijst.

Dat hij zo invloedrijk kon zijn, had veel te maken met het feit dat hij als veelschrijver ideeën en opinies kon uitdragen in kranten, tijdschriften en boeken. Met een kleine expositie wordt de rol van Pim Mulier als chroniqueur van de sport in Nederland belicht.⁴ Zijn sportboeken, onder eigen naam, de *bellettrie* onder pseudoniem van Pim Pernel, enkele artikelen en bijdragen in gedenkboeken zijn voor deze expositie in eerste drukken bijeen gebracht.

Het is een bescheiden greep uit zijn werk. Geen andere sportpionier in ons land kan bogen op zoveel publicaties die bovendien een historische waarde vertegenwoordigen. Niet alleen omdat hij een tijdsbeeld van de sport uit de eerste hand schetste. Hij voorzag dat beeld vaak van een voorgeschiedenis of plaatste de beschrijving in een breder perspectief. Overigens schroomde hij later niet zijn eigen rol wat op te poetsen. Voer voor sporthistorici, zoals gebleken is. Dat hij niet alleen vaardig was met de schrijfpennen maar ook de tekenpen goed kon hanteren, moge blijken uit enkele tentoongestelde cartoons waarmee hij zijn artikelen of boeken verfraaide.

Fons Kemper, december 2012
(samensteller)

¹ Zandbergen, Gijs & A.C. Broere (1996). *Pim Mulier, ijdel maar weergaloos*. Amsterdam: Thomas Rap.

² De expositie bij het Mulier Instituut kan tot 30 maart 2013 bezocht worden na telefonische afspraak (030-7210220).

³ Breedveld, Koen, Hugo van der Poel & Agnes Elling (2012). *10 jaar sportonderzoek en –beleid*. Utrecht/Nieuwegein: Mulier Instituut/Arko Sports Media.

⁴ De geëxposeerde werken zijn belangeloos afgestaan door Niek Waterbolk sportantiquaar en door de Koninklijke Haarlemsche Football Club, eind negentiende eeuw opgericht door de jonge Mulier met enkele tienervrienden.

Inleiding⁵

Wat van Pim Mulier bewaard is gebleven, zijn vooral diens geschriften over sport. Aan de hand van vier kenmerkende passages uit dat werk wordt getoond welke aspecten Mulier als sportschrijver typeerden en welk doel zijn publicaties dienden.

Mulier als verslaggever

‘Schröder is nu voortdurend werkzaam en het gaat een tijdje heen en weer, waarbij Calcoen en Potter goede trappen doen; daarop speelt RAP’s forward een keurig samenspel, dat werkelijk uitstekend van stapel loopt en weer schiet Schröder op den goal.’

‘Wedstrijd van RAP v. HFC’, *Het Sportblad*, 14 november 1889.

Mulier heeft veel wedstrijdverslagen verzorgd, zeker in de eerste jaren dat er in Nederland gevoetbald werd. Tussen juni 1889 en november 1890 behoorde Mulier tot de vaste redactie van *Het Sportblad*, dat een vernieuwende aanpak ambieerde. In de wedstrijdverslagen hanteerde hij evenwel dezelfde vorm als de concurrent, *De Nederlandsche Sport*. Een inleiding met informatie over teamopstellingen, weersomstandigheden en veldcondities. Dan een gedetailleerde beschrijving van spelsituaties, leesbaar gemaakt door een motiefje of een *running gag*. Aan het einde werd het optreden van iedere speler afzonderlijk beoordeeld. In 1888 had Rik Roland Holst al eens zijn ongenoegen geuit over de onnozelheid van veel wedstrijdverslagen.

‘Meestal schijnen heeren verslaggevers het noodig te vinden aan de buitenwereld bekend te maken, dat het schoone geslacht op eene match sterk vertegenwoordigd was; dat zij den avond na afloop der match op de meest gezellige manier bij elkaar bleven, etc., etc.’⁶

Hoogtepunt in het bestaan van *Het Sportblad* was ongetwijfeld het ‘Kerstmisnummer’ van december 1890. Deze editie onderscheidde zich door de hoeveelheid illustraties en door het beschouwende karakter van de meeste artikelen. Tekeningen waren meestal door Mulier gemaakt, maar er werden ook veel foto’s afgedrukt. De fotograaf C.H. Groote legde in een technisch artikel uit hoe ook amateurfotografen ‘moment-photographieën van racers’ konden nemen. Het kerstnummer moest een nieuwe maatstaf stellen voor sporttijdschriften. Er werden recensie-exemplaren verstuurd naar redacties in binnen- en buitenland. Van de persbesprekingen verscheen in de volgende nummers van *Het Sportblad* een ruime bloemlezing. Het *Algemeen Handelsblad* beval het blad aan kniezende sportliefhebbers aan om de ongetwijfeld natte kerstdagen prettig door te komen.

⁵ Tekst van de toespraak van Mulier-biograaf Daniël Rewijk waarmee hij op 20 december 2012 Muliers schrijverschap belichtte.

⁶ *DNS*, 28 juli 1888.

‘De heer W.J.H. Mulier bijv. geeft proeven van pentteekeningen, die voor de voortbrengselen der beroepstekenaars in onze geïllustreerde bladen waarlijk niet behoeven onder te doen. Want dit moet men wel bedenken bij het beoordelen van het werk, dat de redactie uitsluitend bestaat uit mannen, die uit liefhebberij pen en potlood hanteren.’⁷

Mulier als historicist

‘Ik wed, dat we elken avond met den weidtasch vol Spanjolen weer het Spaarne binnen kwamen.’

Wintersport, p. 10-11.

Mulier schreef drie sportboeken - *Wintersport* (1893), *Athletiek en Voetbal* (1894) en *Cricket* (1897), die alle werden uitgegeven bij de Erven Loosjes in Haarlem. In 1897 had ook nog een deeltje over wielrennen moeten verschijnen.⁸ Uitgever en auteur deelden een sterk historisch bewustzijn. In zijn boeken is veel aandacht voor het ontstaan en de historische ontwikkeling van de beschreven sporten. In *Athletiek en Voetbal* (opgedragen aan jhr. J.W.M. Schorer, commissaris van de koningin in Noord Holland) kon Mulier teruggrijpen op de Oudheid: ‘De gymnastiek en agonistiek bij de Grieken.’⁹ Op dit gladde ijs toonde Mulier meer fascinatie dan historische accuratesse. “De Grieken” lieten hun openbare Spelen regelen door ‘Lycurgische en Solonsche wetgeving’ en werden minder gedreven door strijd dan door de noodzaak van oefening. De Olympische Spelen werden om de vijf jaar ‘door half Griekenland’ bijgewoond en de Romein Vitruvius (eerste eeuw voor Christus) werd gecorrigeerd door Herodotus van Halicarnassus (vijfde eeuw voor Christus). Zijn beschrijving van de Engelse sportcultuur vanaf de zestiende eeuw is een bont geheel van een hamerslingerende Hendrik VIII, hardlopende edelen en volksfeesten met ‘klimmen in een met vet besmeerden paal om ham, heete thee drinken van oude wijven om snuif en grijnzen door een paardenhalster.’¹⁰

In *Wintersport* kon Mulier historisch fabuleren naar hartenlust. Hij verlustigde zich aan de prehistorische vormen van ijs sport op ‘koeribben’: ‘Nog heden ten dage zijn een soort van uit been vervaardigde schaatsen bij een volksstam in Siberië in gebruik.’¹¹ Interessanter nog dan deze relictten vond Mulier de sagen en tradities ‘uit overoude tijden’ die de diepe wortels van de schaatssport in de Lage Landen aantoonde. De tocht van de Friezen naar het Groningse Leek om papieren ‘Leekeblommen’ te halen krijgt bij Mulier een hoge ouderdom. Vast en zeker is deze traditie begonnen als een bedevaart naar het heiligdom van een Germaanse ‘God van het ijs’, tronend tussen Lauwerszee en Dollard. Omdat al in de zevende eeuw de Friese koning Adgild niet onwelwillend stond tegenover het christendom, is de rit over het Leekstermeer ‘dus

⁷ *Het Sportblad*, 16 januari 1890.

⁸ *De Kampioen*, 1 oktober 1897.

⁹ *A&V*, p. 12-17.

¹⁰ *A&V*, p. 18-21.

¹¹ *Wintersport*, p. 5, bronverwijzing van dit citaat uit: *Verslagen en Mededeelingen der Koninklijke Academie van Wetenschappen*, 1860, p. 117.

omstreeks 500 of 600 n. Ch.’ ontstaan.¹² Lidwina van Schiedam komt langs, net als de manoeuvres op schaatsen tegen de troepen van Alva, tijdens het beleg van Haarlem.

‘Toen menig ordonnans, spijt Spaansche musketkogels over de Meir vloog, om behouden weer binnen de poorten terug te keeren, beladen met proviand of tijdingen van buiten. Ja, zelfs vrouwen en kinderen trotseerden den zuidelijken belegeraar en deden een tochtje op de Haarlemmermeer, wanneer zij den lust tot het “doen van een klaphakje” niet meer konden beteugelen. Ik zou wel willen, dat mijne goede bandy-makkers dien tijd eens beleefd hadden. Ik wed, dat we elken avond met den weidtasch vol Spanjolen weer het Spaarne binnen kwamen.’¹³

Deze benadering van sport houdt verband met de historicistische denkwijze die de negentiende eeuw overheerste. Voor de waardering van cultuurgoed (en het cultureel peil van een natie) was het belangrijk om de oorsprong in een ver en vooral eigen verleden te kunnen plaatsen. Ook Mulier vond de historische wortels van het schaatsen belangrijk. Juist daarin kon Nederland zijn traditionele eigenheid verbinden met de opbouw van een krachtige, sportieve natie. Dit is ook de belangrijkste reden dat hij juist de Elfstedentocht tot een nationaal evenement wilde maken. Traditie en moderne sport smolten hier aaneen.

Mulier als nationalist/visionair

‘En als eenmaal – misschien – andere tijden zullen aanbreken, waarin millioenen het geweer zullen verruilen tegen den gelukbrengenden ploeg; wanneer goud en zilver minder waarde zullen hebben dan rogge en koren, en de menschen gedwongen zullen worden zich aan de zuignappen der wereldsteden te ontwringen en herademd buiten fabriekskwalen en rioollucht de velden gaan bebouwen als weleer, na een kortstondige ziekte van luttele eeuwen, dan zullen ook wij, Neerlanders, beenen en armen bezitten om ons te verspreiden over ons land en onze uitgebreide koloniën, want we zullen ons niet verzwakt hebben door een, van ouder tot ouder nagevolgde eenzijdige geestoverladende opvoeding, maar ons volk zal opgewassen zijn tegen elken psygischen arbeid, dat het bijtijds het lichaam wist te behouden als onmisbare dienaar en helper van den geest.’

‘Voetbalbelangen’, in: *De Nederlandsche Sport*, 15 mei 1897.

In al zijn tegenstrijdigheid was Mulier op één punt uiterst consistent: zijn opvatting dat sportbonden voor alles moesten bijdragen aan een krachtige natie. Deze doelstelling, ‘een flink Jong Holland te kweeken’ bleef decennialang ongewijzigd.

Vele van de seculiere preoccupaties, die velen benauwden in het *fin de siècle*, tuimelen in dit warrig overkomende citaat over elkaar heen: industriële sleur, decadentie, volkskracht, oorlogvoering, militaire en koloniale macht, pacifisme, socialisme en pastoralisme. Sport wordt

¹² *Wintersport*, p. 6-7.

¹³ *Wintersport*, p. 10-11.

in deze onberekenbare wereld aangeprezen als een fundamenteel redmiddel voor de natie; een aanspraak waarmee ook bijvoorbeeld het gymnastiekverbond en de ANWB hun onmisbaarheid onderstreepten. Essentieel in Muliers optiek is de betrokkenheid van de hele natie. Alle landstreken en alle bevolkingslagen moesten in één of andere vorm sport beoefenen. Dit veronderstelde onvoorwaardelijke democratisering, maar daarvoor was Mulier te sterk paternalistisch ingesteld.

De onderlaag van het Nederlandse volk had weliswaar lichaamsvorming nodig, naar de eisen van de tijd, maar een elite moest dat proces sturen en begeleiden. Mulier roemde het voetbal als egalisaator in de Nederlandse maatschappij. 'Het spel leert de spelers, dat de waarlijk beschaafde, zelfs de bij intuïtie beschaafde menschen onder alle standen te vinden zijn.' Samen voetballen kon uitstekend, zolang de rechtenstudenten en winkelbedienden niet samen feestjes vierden.¹⁴ In Muliers paradoxale houding ten aanzien van de popularisering van voetbal, is de kramp zichtbaar van een deel van de Nederlandse notabelenelite ten aanzien van democratisering: onontkoombaar en verontrustend.

Mulier als pedagoog

'Bij een wedstrijd tusschen fatsoenlijke menschen komen geen quaesties voor, edoch ontmoet men dikwerf menschen, wien het voorrecht niet te beurt viel een goede opvoeding van hunne ouders te ontvangen.'

Cricket (1897) p. 64-65.

Mulier zag sportbeoefening niet alleen als de kortste weg naar een krachtiger en weerbaarder volk. Sportbonden hadden voor Mulier vooral een pedagogische taak en hij zag sport als een onderdeel in de beschaving van het volk. Bij wangedrag op het veld had volgens hem allereerst de aanvoerder de verantwoordelijkheid om in te grijpen, de zaak te sussen en het spel weer vlot te trekken.

De benodigde autoriteit genoten alleen aanvoerders die met hun team op vertrouwde voet stonden. Alleen de geliefde leider wist zijn spelers te motiveren, te inspireren, én te fatsoeneren. Muliers pedagogische aanbeveling:

'Maakt u bemind, weest gestreng, doch steeds met het doel te onderwijzen en deel uwe berispingen hoofdzakelijk bij de onderlingen oefeningen uit. Weest steeds beleefd, ook tegen de jongsten van uw XI en "als het er op aan komt" om alles uit uw XI te halen zal een enkel krachtig woord, een blik, eenforsch gesproken "Nou, lui, zet er alles op, het gaat er om!" genoeg zijn om hen allen te bezielen.'¹⁵

Daniël Rewijk, december 2012

¹⁴ NA, KNVB, inv.nr. 582. NVB-Jaarboekje 1898-1899, p. 59.

¹⁵ *Cricket*, p. 61.

Lijst van geëxposeerde werken

Pim Mulier geportretteerd als wapenheraut

samen met Jhr. Adriaan Eliza Hoeufft voor de optocht van de kroningsfeesten 1898

Jaar: 1898

Techniek: zwart-wit foto

Formaat: 17 x 23,5 cm.

Collectie: Beeldbank Noord-Hollandsarchief

Pim Mulier 'trapt af' t.g.v. gouden jubileum KHFC

Jaar: 1929

Techniek: zwart-wit foto

Uitgever: Nederlandsch Foto-Bureau Polygoon te Haarlem

Formaat: 17,5 x 23,9 cm.

Collectie: Koninklijke Haarlemsche Football Club, Haarlem

Honderd jaar eigenzinnig amateur

Jubileumboek ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan KHFC 1879-1979

Afbeelding van de prijzenkast van Pim Mulier, pag. 26-27

Eindredactie: Huub Surendonk

Jaar: 1979

Uitgever: Joh. Enschedé en Zonen te Haarlem

Bindwijze: genaaid gebonden

Pagina's: 128

Formaat: 21,5 x 27,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Bokkesprongen

Auteur: Pim Pernel (pseudoniem van W. Mulier)

Jaar: 1925

Uitgever: H.P. Leopold's te 's-Gravenhage

Bindwijze: genaaid gebonden

Pagina's: 156

Formaat: 12,5 x 18,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Zilte verhalen

Auteur: Pim Pernel (pseudoniem van W. Mulier)

Jaar: 1925

Uitgever: H.P. Leopold's te 's-Gravenhage

Bindwijze: genaaid gebonden

Pagina's: 159

Formaat: 12,5 x 18,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Naar het land van Mussolini

Auteur: Pim Pernel (pseudoniem van W. Mulier)

Jaar: 1926

Uitgever: H.P. Leopold's te 's-Gravenhage

Bindwijze: genaaid gebonden

Pagina's: 176

Formaat: 12,5 x 18,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Wintersport

Auteur: W. Mulier

Jaar: niet gedateerd [1893]

Uitgever: De Erven Loosjes te Haarlem

Bindwijze: geniet gebonden

Pagina's: 192

Formaat: 13 x 19,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Athletiek en voetbal

Auteur: W. Mulier

Jaar: niet gedateerd [1894]

Uitgever: De Erven Loosjes te Haarlem

Bindwijze: geniet gebonden

Pagina's: 188

Formaat: 13 x 19,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Cricket

Auteur: W. Mulier

Jaar: 1897

Uitgever: De Erven Loosjes te Haarlem

Bindwijze: geniet gelijmd

Pagina's: 247

Formaat: 13 x 19,5 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

Gedenkboek ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de Haarlemsche Football Club 1879-1919

Samensteller: Karel J.J. Lotsy

Jaar: 1919

Uitgever: HFC te Haarlem

Bindwijze: genaaid gebonden

Pagina's: 322

Formaat: 21,5 x 27,5 cm.

Collectie: Koninklijke Haarlemsche Football Club, Haarlem

Ansichtkaart jeugdspeler HFC Haarlem

Niet gesigneerd

Jaar: niet gedateerd [vermoedelijk omstreeks 1920]

Techniek: kleurendruk

Formaat: 8,8 x 13,6 cm.

Uitgever: W. de Haan te Utrecht

Collectie: Koninklijke Haarlemsche Football Club, Haarlem

'Het verkapte professionalisme'

Tekening t.b.v. gedenkboek HFC 1879-1919, pag. 249

Gesigneerd

Jaar: 1919

Techniek: Oost-Indische inkt op papier

Formaat: 23,3 x 9,5 cm.

Collectie: Koninklijke Haarlemsche Football Club, Haarlem

Jubileumboek KNVB 1889 – 1939

Verleden en Heden van de Bond door W.J.H. Mulier, ere-voorzitter van den KNVB,
pag. 152-155

Jaar: niet gedateerd [1939]

Redacteur: Ir. A. van Emmenes

Uitgever: KNVB te 's-Gravenhage

Bindwijze: genaaid gebonden

Pagina's: 400

Formaat: 24,5 x 31,5 cm.

Collectie: Fons Kemper, Voorburg

Gedenkboek van den Koninklijken Nederlandschen Schaatsenrijdersbond bij het vijftig jarig bestaan 1882-1932

Uitnodiging van Wm.J.H. Mulier aan de leden van het Internationaal Schaatsenrijders-
Congres 12 juli 1892, pag. 303

Auteur: G.W.A. van Laer J.Czn.

Jaar: 1932

Uitgever: KNSB te Amsterdam

Bindwijze: genaaid

Formaat: 22 x 29 cm.

Collectie: Niek Waterbolk, Utrecht

'Nog 2 minuten , alles naar voren, de stormzwengel center!!'

Tekening t.b.v. gedenkboek HFC 1879-1919, pag. 75

Gesigneerd

Jaar: 1919

Techniek: Oost-Indische inkt op papier

Formaat: 33 x 17 cm.

Collectie: Koninklijke Haarlemsche Football Club, Haarlem